

Kareiviška kasdienybė ir buitis

Maitinimas ir medicinos pagalba. Kauno komendantūros Sanitarijos skyrius 1941 m. rugsėjo 24 d. Kauno karo komendantui pranešė apie nepakankamą policijos batalionų karių maitinimą. Įvertinę savaitinę maitinimo normą kalorijomis, skyriaus pareigūnai nustatė, kad per dieną karys vidutiniškai gauna 2 028 kalorijas. Vokiečių mokslininkai buvo nustatę, kad įgulos tarnybos karys per dieną privalėjo gauti 3 050 kalorijų, o carinės Rusijos specialistai – 3 998 kalorijų normą. Sanitarijos skyriaus specialistai prašė karo komendanto užtikrinti policijos batalionų kariams reikiamą maisto normą¹⁵⁰¹. Kauno apygardos komisaro 1941 m. rugsėjo 10 d. raštu policijos batalionų kariams (1 žmogui) buvo nustatyta tokia savaitinė maisto norma: duonos – 3 500 g, mėsos – 500 g, miltų – 350 g, kruopų arba makaronų – 500 g, sviesto – 150 g, kitų riebalų – 100 g¹⁵⁰².

Lietuvoje dislokuotų policijos batalionų karininkai paprastai gyvendavo butuose, o kareiviai – kareivinėse. Karininkai valgydavo atskirai nuo kareivių, nors jų maistas buvo toks pat. Prie batalionų priskirti vokiečių ryšių karininkai su savo pavaldiniais gaudavo pagerintą maistą¹⁵⁰³.

Vokiečių tvarkos policijos vado Ostlande 1941 m. lapkričio mėn. nurodymu savisaugos daliniai privalėjo turėti ligonių knygas, kuriose reikiamus įrašus darydavo gydytojai. Baigus sužeisto arba susirgusio kario gydymą, jo ligos istorija turėdavo būti pridėdama prie asmens bylos.

Policijos batalionus galėjo aptarnauti ir vietos gydytojai, su kuriais turėjo būti sudaromos sutartys. Tokių gydytojų asmens duomenys ir adresai turėjo būti pateikiami vadovaujančiam sanitarijos karininkui prie vokiečių tvarkos policijos vado¹⁵⁰⁴. Tvarkos policijos vado 1942 m. kovo 5 d. rašte pabrėžiama: „<...> visi uždariems vienetams [po-

1501 Kauno karo komendantūros 1941 09 24 raportas Kauno komendantui, LCVA, f. R-1444, ap. 1, b. 10, l. 97.

1502 Kauno apygardos komisaro 1941 09 10 raštas Kauno miesto lietuvių karo komendantui, ibid., l. 100.

1503 Savisaugos batalionai, LYA, f. 1, ap. 1, b. 98, l. 211.

1504 Vokiečių tvarkos policijos vado Ostlande 1941 m. lapkričio mėn. rašto vertimas iš vokiečių kalbos, LCVA, f. R-689, ap. 1, b. 274, l. 57 a. p.

licijos batalionams. – *Aut. past.*] priklausantieji gauna nemokamą gydymą pagal Vokietijos policijos sveikatos aprūpinimo taisykles.¹⁵⁰⁵ Policijos departamento direktorius Vytautas Reivytiš 1944 m. vasario 21 d. pasirašė aplinkraščių policijos vadams dėl policijos pareigūnų šeimos narių gydymo. Juo buvo nustatyta, kad policijos pareigūnų šeimos nariai dantų gydytojų ir ambulatoriškai gydomi nemokamai. Stacionariuose ligoninėse, sanatorijose ir kurortuose reikėjo mokėti 50 proc. nustatytos sumos, kitą dalį apmokėdavo socialinio draudimo įstaiga. Šeimos nariais buvo laikomi vyras ar žmona ir vaikai iki šešiolikos metų¹⁵⁰⁶.

Atlyginimai, žuvusių ir sužeistų karių šeimų globa. Lietuvos laikinoji vyriausybė 1941 m. birželio 27 d. posėdyje nutarė, kad vokiečių karinės vadovybės Kaune leidimu kariniais pagrindais organizuojamas apsaugos (TDA) batalionas bus finansuojamas¹⁵⁰⁷. Liepos 5 d. posėdyje Laikinoji vyriausybė patvirtino komendanto J. Bobelio pateiktus Kauno karo komendantūros ir jos darinių etatus. Pareigūnams, dirbantiems karinėse įstaigose ir štabuose, pagal einamas pareigas buvo nustatytos šios laikinosios atlyginimo normos: brigados vadui – 1 500 rb, pulko vadui – 1 200 rb, bataliono vadui – 1 100 rb, pulko vado pavaduotojui – 1 050 rb, bataliono vadui – 950 rb, kuopos vadui – 850 rb, komandos viršininkui – 750 rb, būrio vadui – 700 rb, kuopininkui – 600 rb, būrininkui – 550 rb, skyrininkui – 500 rb, šauliui – 450 rb. Pareigūnai taip pat gaudavo maisto davinių¹⁵⁰⁸. Vokiečių karinės valdžios potvarkiu 1 reichsmarkė buvo prilyginta 10 rublių¹⁵⁰⁹, taigi kariškių atlyginimai atitinkamai buvo 150, 120, 110, 105, 95, 85, 75, 70, 60, 55, 50 ir 45 RM. Karinių-policinių darinių nariams atlyginimai buvo mokami ir Lietuvos laikinajai vyriausybei nutraukus veiklą.

Yra žinoma, kad Vilniaus atstatymo tarnybos kariams 1941 m. rugpjūčio pradžioje buvo nustatyti tokie mėnesiniai atlyginimai: viršiloms – 600 rb, puskarininkiams – 550 rb, eiliniams – 150–200 rb¹⁵¹⁰. Iki 1941 m. lapkričio mėn. Lietuvoje funkcionavo sovietiniai rubliai, paskui jie buvo pakeisti Vokietijos markėmis. 1941 m. spalio viduryje nustatyta, kad policijos batalionų kariams iš Trečiojo reichso biudžeto turi būti mokami tokie atlyginimai (dienpinigiai): eiliniams – 0,50 RM, grupės vadui – 1 RM, būrio vadui – 1,50 RM, kuopos vadui – 2,50 RM, bataliono vadui – 4 RM. Turintiems šeimas kareiviams ir puskarininkiams papildomai turėjo būti mokama po 2 RM, viršiloms ir

1505 Tvarkos policijos vado Lietuvoje 1942 03 05 raštas, *ibid.*, f. R-663, ap. 1, b. 1, l. 149.

1506 P. Stankeras, *Lietuvių policija Antrajame pasauliniame kare*, p. 559.

1507 *Lietuvos laikinoji vyriausybė. Posėdžių protokolai*, Vilnius, 2001, p. 18.

1508 *Ibid.*, p. 45–46;

1509 A. Gražiūnas, *op. cit.*, p. 126.

1510 Vilniaus atstatymo tarnybos administracijos 1941 08 05 raštas Tvarkos tarnybos referentui, LCVA, f. R-660, ap. 2, b. 204, l. 72–74.

turintiesiems aukštesnį laipsnį – po 3 RM¹⁵¹¹. Atlyginimų klausimas buvo aktualus ir nuolatos diskutuojamas. Karo metu atlyginimai policininkams kelis kartus keitėsi.

Vokiečių tvarkos policijos vado 1942 m. kovo 5 d. rašte nurodyta, kad atlyginimas policijos batalionų ir kuopų kariams turėjo būti mokamas dekadomis – kiekvieno mėnesio 1, 11 ir 21 d. Tarnaujantieji policijos batalionuose nemokamai gaudavo gyvenamąsias patalpas, maistą ir drabužius. Nepasinaudojimas teise į gyvenamąją patalpą neturėjo būti kompensuojamas (dalis karininkų gyveno savo butuose). Atlyginimas policininkams galėjo būti mokamas dvejopai: 1) vadinamasis atlyginimas vietoje, kurį sudarė atlyginimas, šeimpinigiaj vedusiems ir Baltijos šalių (Ostlando) priedas, ir 2) atlyginimas žygyje.

Atlyginimas vietoje:

kareiviams: nevedusiems – 2,40 RM, vedusiems – 3,40 RM;

puskarininkiams – atitinkamai 3 ir 4 RM;

viršiloms – atitinkamai 5,30 ir 6,80 RM;

būrių vadams – atitinkamai 6,50 ir 8 RM;

kuopų vadams ir gydytojams – atitinkamai 8,30 ir 9,80 RM;

batalionų vadams – atitinkamai 11,30 ir 12,80 RM.

Atlyginimas žygyje:

kareiviams: nevedusiems – 2,80 RM, vedusiems – 3,50 RM;

puskarininkiams – atitinkamai 4,40 ir 5,40 RM;

viršiloms – atitinkamai 5,80 ir 7,40 RM;

būrių vadams – atitinkamai 8,30 ir 9,80 RM;

kuopų vadams ir gydytojams – atitinkamai 12,50 ir 14,80 RM;

batalionų vadams – atitinkamai 14,50 ir 17,50 RM.

Esant ypatingoms žygio sąlygoms, galėjo būti mokami fronto priedai po 1 RM kasdien, bet tik iš anksto gavus Ostlando aukštesniojo SS ir policijos vado leidimą¹⁵¹².

Policijos daliniams išvykstant iš gimtųjų vietovių, kilo būtinybė aprūpinti pasiliekančius karių šeimų narius. Dėl to išvykstančių batalionų kariai ir jų šeimų nariai turėjo rašyti pareiškimą dviem egzemplioriais, nurodymai, kokią sumą išskaičiuoti iš kario atlyginimo pasiliekančioms šeimoms nariams. Pirmas pareiškimo egzempliorius su dalinio vado ir atlyginimo gavėjo parašais turėjo būti siunčiamas gimtojoje vietoje pasilikusios šeimos savivaldybei. Antras egzempliorius turėjo likti dalinio administracijoje.

Tvarkos policijos vado rašte buvo numatyta policijos batalionams skirti vokiečių administracijos karininkus, turinčius tvarkyti ūkio ir finansinius reikalus. Be to, polici-

1511 Ch. Dieckmann, *Deutsche Besatzungspolitik in Litauen 1941–1944*, Bd. I, S. 524.

1512 Tvarkos policijos vado Lietuvoje 1942 03 05 raštas, LCVA, f. R-663, ap. 1, b. 1, l. 148.

Žuvusio kario laidotuvės. Karo metų nuotr. (LYA)

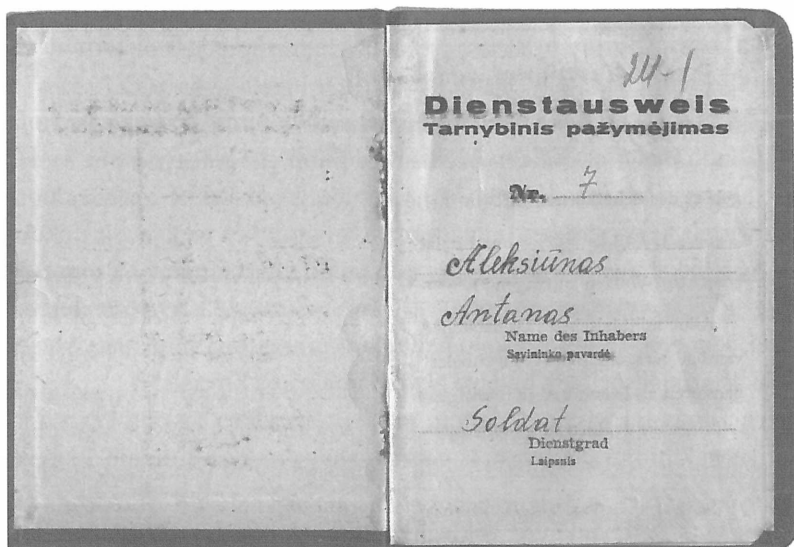
jos batalionų kariams priklausė nemokamas gydymas pagal Vokietijos policijos taisykles. Tarnybos metu sužeisti ir tapę nedarbingi, kariai, iki pasveiks, kas mėnesį taip pat turėjo gauti tam tikrą atlyginimą¹⁵¹³.

H. Himmlerio 1941 m. lapkričio 6 d. rašte dėl policijos tarnybos okupuotose Sovietų Sąjungos srityse („Rytų krašte“) nurodoma, kad jei policijoje tarnaujantis žmogus miršta, nepriklausomai nuo to priežasties, jo šeimos nariai 45 dienas po mirties turi teisę gauti paskutinio mokėto dienos atlyginimo dydžio pašalpą, įskaičiuojant ir avansu išmokėtą atlyginimą. Pašalpos gavėjams mirus, kitiems šeimos nariams tris mėnesius po mirties turėjo būti mokama piniginė pašalpa, įskaitant bedarbio priedą.

Įvairios pašalpos turėjo būti mokamos sužeistiems ir netekusiems darbingumo policijos batalionų nariams. Pagal Reicho policijos taisykles jie taip pat turėjo teisę į nemokamą gydymą. Pašalpos dydis priklausė ir nuo turimo laipsnio bei šeiminių aplinkybių (vaikų skaičiaus ir kt.). Pašalpos turėjo būti mokamos ir tvarkomos per Vokietijos reichą kasą¹⁵¹⁴.

1513 Ibid., l. 149.

1514 Reicho SS ir policijos vado 1941 11 06 rašto nuorašas, ibid., f. R-689, ap. 1, b. 274, l. 54–56.

Kareivio Antano Aleksiūno tarnybinis pažymėjimas (LYA)

Lietuvių savisaugos dalių vado 1942 m. lapkričio 15 d. įsakymu pranešta, kad policijos bataliono kariui žuvus ar mirus pildoma speciali anketa, kuri turi būti siunčiama į LSD štabą Kaune, A. Mickevičiaus g. 27. Buvo nurodyta, kad kuo greičiau štabas tokią žinią gaus, tuo greičiau žuvusiojo šeimai bus skirta pensija. Jei karys žuvo ar mirė ne tarnybos metu, pensija jo šeimai nebuvo skiriama¹⁵¹⁵. 1942 m. LSD štabe šeimų aprūpinimo klausimus tvarkė kpt. Stasys Kuzmickas¹⁵¹⁶.

Vilniuje gyvenusios žuvusių policijos batalionų karių žmonos gavo tokias išmokas: Antanina Brusokienė – 173 RM, Veronika Prialgauskienė – 151 RM, Ona Skardienė – 108 RM, Konstancija Stelionienė – 132 RM, Anelė Stulginskienė – 64 RM¹⁵¹⁷.

Vokiečių tvarkos policijos vado prie SS ir policijos vado Lietuvoje 1943 m. sausio 21 d. nurodymu rūpintis žuvusių ir išvykusių į Rytus karių šeimų aprūpinimu apskričių miestuose buvo pavesta policijos vadų padėjėjams, o miesteliuose ir kaimuose – nuovadų viršininkų padėjėjams; Vilniuje ir Kaune šeimų aprūpinimas buvo pavestas LSD šeimų aprūpinimo viršininkams¹⁵¹⁸.

1943 m. rudenį pirmojo generalinio tarėjo P. Kubiliūno įsakymu buvo įsteigtas Vyriausias lietuvių karių ir jų šeimų globos komitetas su skyriais apskričių miestuose

1515 Įsakymas LSD Nr. 65 (1942 11 05), *ibid.*, f. R-1444, ap. 1, b. 20, l. 12.

1516 Įsakymas LSD Nr. 62 (1942 10 29), *ibid.*, l. 19.

1517 Žuvusių policijos batalionų karių šeimos narių sąrašas, *ibid.*, f. R-626, ap. 1, b. 93, l. 19.

1518 P. Stankeras, *Lietuvių policija Antrajame pasauliniame kare*, p. 558.

ir valsčių miesteliuose. Ši visuomeninė organizacija siekė palaikyti fronte kovojančių karių ryšius su Lietuva, stiprinti jų dvasią, aprūpinti kultūrinėmis ir materialinėmis gėrybėmis. Be to, šis komitetas rūpinosi sužeistų karių ir invalidų globa¹⁵¹⁹.

Policijos batalionų kariams buvo išduodamos atlyginimo knygelės, kurios kartu buvo ir asmens liudijimai (vok. *Soldbuch*). Šiame dokumente buvo įrašoma asmens pavardė ir vardas, karinis laipsnis, tarnybos eiga, kraujo grupė ir kiti svarbūs duomenys. Su atlyginimo kortele karys gaudavo atlyginimą savo tarnybos vietoje. Šis dokumentas buvo naudojamas ir kaip asmens tapatybės patvirtinimas atsiimant korespondenciją, važiuojant geležinkeliu, vykstant atostogų. Atlyginimo knygelę karys privalėjo visados turėti su savimi. Pаметus knygelę reikėjo nedelsiant pranešti daliniui arba įstaigai, kuriai jos savininkas priklauso. Tada būdavo išduodama nauja knygelė¹⁵²⁰.

Ryšius su giminėmis savisaugos dalinių kariai palaikydavo laiškais. Per radiją buvo galima siųsti tik sveikinimus. Siuntinių iš namų buvo galima gauti tik po 1 kg, vėliau – 3,3 kg¹⁵²¹.

Apdovanojimai. Sprendžiant iš vokiečių tvarkos policijos vado 1942 m. pranešimo, Rytų fronte Vokietijos pusėje kovojantys „iš bolševizmo išlaisvintų tautų savanoriai“ negalėjo gauti pasižymėjimo ženklų, pavyzdžiui, Geležinio kryžiaus, bet galėjo būti apdovanojami puolimo ir sužeidimo medaliais bendrąja tvarka¹⁵²². Vis dėlto vėliau tokios nuostatos atsisakyta. Kpt. P. Mikelskas ir mjr. J. Semaška buvo apdovanojami pirmosios klasės Geležinio kryžiaus ordinu (vok. *Eiserne Kreuz 1. Klasse*), kelios dešimtys lietuvių karininkų, puskarininkų ir eilinių pelnę antrosios klasės Geležinio kryžiaus ordiną. Dar daugiau lietuvių karių buvo apdovanojami įvairių klasių Karo nuopelnų kryžiumi, medaliu „Už žiemos kampaniją Rytuose 1941–1942 m.“, ženklu „Už drąsą ir nuopelnus Rytų tautų gyventojams“, Sužeidimo ženklu (vok. *Verwundeten-Abzeichen*), pasižymėjimo ženklu už Demjansko gynybą, Puolimo ženklu ir kitais apdovanojimais¹⁵²³.

Centrinės Rusijos aukštesniojo SS ir policijos vado įsakymu antrosios klasės Narsumo ir pasižymėjimo ženklu Rytų tautų kariams 1943 m. liepos mėn. buvo apdovanojami 2(12)-ojo policijos bataliono vyr. lt. V. Kvietinskas, vyr. lt. Jonas Marcišauskas, lt. A. Gecevičius, vrš. Viktoras Pavlovas, viceviršilos Jonas Neicelis, Mečys Mikutaitis, Stasys Karpavičius, Jonas Kučinskas, Juozas Pilvinis, Jonas Zalbiūnas ir dar 21 žemesnio laipsnio šio bataliono karys¹⁵²⁴.

1519 „Tauta remia fronto karius“, *Karys*, 1943, gruodžio 18, Nr. 51(1213).

1520 Mykolo Firevičiaus atlyginimo kortelė Nr. 567, LYA, f. K-1, ap. 58, b. 29363/3, l. 28.

1521 Savisaugos batalionai, *ibid.*, f. 1, ap. 1, b. 98, l. 212.

1522 Įsakymas LSD Nr. 57 (1942 10 01), LCVA, f. R-1444, ap. 1, b. 20, l. 29.

1523 P. Stankeras, *Lietuvių policija Antrajame pasauliniame kare*, p. 630–635.

1524 Baltarusijos tvarkos policijos vado 1943 07 01 įsakymas Nr. 14, LYA, f. K-1, ap. 46, b. 1287, l. 32–33.

Vokiečių tvarkos policijos vado 1944 m. balandžio 19 d. įsakymu antrosios klasės Geležiniu kryžiumi apdovanoti šie lietuvių kariai: 259-ojo mokomojo bataliono ltn. P. Petrušaitis, 255-ojo bataliono vrs. P. Motiejūnas, jaunesnieji kapralai Pranas Šalkauskas ir Izidorius Jocys, eiliniai A. Gutauskas ir Petras Tauroza. Tuo pačiu įsakymu antrosios klasės Karo nuopelnų kryžiumi su kardais apdovanoti šie 255-ojo bataliono kariai: kpt. M. Liormanas, vicefeldfelbis B. Saugūnas, vicekapralas Juozas Kikilas, jaunesnieji kapralai Jonas Lenickas, V. Vaišnora ir Kazys Jonušas, eil. Vincas Zuikis. Antrosios klasės Karo nuopelnų kryžiai su kardais buvo įteikti ir dar 33 4-ojo ir 8-ojo lietuvių policijos batalionų kariams. Šį apdovanojimą gavo kpt. P. Puodžiūnas, kpt. A. Lastas, vyr. ltn. G. Narušis, leitenantai N. Černius, A. Gelažėla ir A. Šernas¹⁵²⁵.

Batalionų karių nuostoliai. Manytina, kad iki Antrojo pasaulinio karo pabaigos galėjo žūti apie 500 lietuvių policijos batalionų karių. Žinant, kad Rytų fronte žuvo milijonai žmonių, tokius nuostolius galima laikyti nedideliais, simboliniais. Deja, lietuvių tautos interesų požiūriu šios netektys buvo beprasmės. Veikdami nacių Vokietijos policinėse struktūrose, kai kurie batalionai ar atskiri jų padaliniai buvo priversti dalyvauti nusikalstamosiose akcijose, suteršė lietuvių kario garbę.

Kai kurių autorių duomenimis, per karą buvo suformuoti 45 latvių policijos (apsaugos) batalionai (vidutiniškai po 300–700 vyrų kiekviename) ir 26 estų policijos batalionai (vidutiniškai po 500 vyrų)¹⁵²⁶ (neskaičiuojant abiejų tautų suformuotų nacionalinių SS kariuomenės junginių – SS latvių 15-osios ir 19-osios, SS estų 20-osios divizijų). Lietuvių antinacinio pogrindžio laikraštis „Baltija“ 1944 m. balandžio mėn. rašė, kad iki 1944 m. vokiečiams pavyko suorganizuoti 23 lietuvių policijos batalionus, kuriuose tarnavo 8 722 žmonės. Iš jų 451 žuvo, 1 500 buvo sužeista, o 2 361 dezertyravo¹⁵²⁷. Neaišku, kokiais šaltiniais šis laikraštis rėmėsi, bet jo pateikiami duomenys atrodo gana tikroviški.

Prie batalionų nuostolių priskirtini ir iš jų dezertyravę asmenys. Kai kurių šaltinių duomenimis, iki 1944 m. kovo 1 d. iš lietuvių policijos batalionų dezertyravo 2 300 karių¹⁵²⁸. Tikėtina, kad iki nacių Vokietijos okupacijos pabaigos šis skaičius dar gerokai išaugo ir galbūt viršijo 3 tūkst. žmonių.

Karo kapelionai. LSD štabe vyr. kapeliono pareigas iki 1942 m. spalio 1 d. ėjo kun. Juozapas Meškauskas, o kapeliono-kunigo pareigas – Jonas Normantas¹⁵²⁹. Pastarasis 1-ojo husarų pulko, aviacijos grupės ir kitų Lietuvos kariuomenės dalinių karo kapelio-

1525 Tvarkos policijos vado Lietuvoje įsakymas Nr. 4 (1944 04 19), LCVA, f. R-659, ap. 1, b. 6, l. 116 a. p.

1526 В. Н. Шунков, *Солдаты разрушения. Организация, подготовка, вооружение, униформа ваффен СС*, Минск, 2003, с. 100, 112.

1527 *Baltija* (Baltų vienijimo sąjūdžio leidinys), 1944, balandis, Nr. 4.

1528 Savisaugos daliniai, LYA, f. 3377, ap. 58, b. 265, l. 110 a. p.

1529 Įsakymas LSD Nr. 57 (1942 09 15), *ibid.*, f. R-1444, ap. 1, b. 20, l. 33.

nu buvo ir 1926–1940 m. Į šias pareigas jį buvo paskyrę Kauno arkivyskupas Juozapas Skvireckas ir vyr. kapelionas J. Meškauskas. Iki tapdamas karo kapelionu, J. Normantas tarnavo Kauno Šančių bažnyčios klebonu.

Iš pradžių J. Normantas buvo Kaune dislokuotų 1-ojo ir 2-ojo batalionų kapelionas¹⁵³⁰, o 1942 m. liepos pabaigoje paskirtas 5-ojo, 13-ojo ir 250-ojo batalionų karo kapelionu ir išvyko į tarnybos vietą¹⁵³¹. Kauno apygardos savisaugos dalinių vado 1942 m. rugsėjo 2 d. įsakymu į batalionus buvo paskirti šie karo kapelionai: kun. J. Meškauskas – į 9-ąjį, kun. J. Normantas – į 5-ąjį, kun. Zenonas Ignatavičius – į 12-ąjį, kun. Panavas – į Vilniaus apygardos 1-ąjį, kun. Petras Dziegoraitis – į Šiaulių apygardos 14-ąjį ir evangelikų pastorius Petras Dagys – į Vilniaus apygardos 254-ąjį batalionus. Į batalionų sąrašus karo kapelionai buvo įtraukiami kaip eiliniai kareiviai ir būdavo taip pat aprūpinami¹⁵³².

J. Normantas kelis kartus buvo išvykęs atlikti religinių apeigų (sakydavo pamokslus ir klausydavo išpažinčių) į dislokuotus už Lietuvos ribų batalionus. Jis lankėsi Daugpilyje, Minske, Pskove, Novgorode, Ostrove, Dedovičiuose ir kitur. Į Minską J. Normantas buvo nuvykęs per 1943 m. Velykas. Ten jį pasiuntė Vilniaus vyskupas Mečislovas Reinys. Minske J. Normantas buvo apie dešimt dienų, čia lietuvių batalionų kariams laikė mišias¹⁵³³. Galimas dalykas, kad 1943 m. birželio 28–29 d. jis aplankė ir 10(256)-ąjį lietuvių policijos batalioną Novgorode. Mat ten per Šv. Petro ir šv. Povilo šventę kunigas laikė mišias bataliono kariams. Kunigas esą buvo apsirengęs Lietuvos kariuomenės uniforma. Tuo metu netoli miesto vyko mūšiai su Raudonąja armija, kuriuose dalyvavo ir 10(256)-asis batalionas¹⁵³⁴. Po mišių kunigas iš karto išvyko iš miesto. 1944 m. pradžioje J. Normantas aplankė 13-ąjį lietuvių policijos batalioną, kuris tuo metu dislokovosi Pskovo srities Aševo miestelyje. Čia jis bataliono kariams laikė pamaldas valstiečio name. Nemažai karių viduje netilpo ir stovėjo lauke¹⁵³⁵. Po pamaldų kunigas iš karto išvyko. Lietuvos SSR MGB kariuomenės karo tribunolas 1951 m. nuteisė J. Normantą 25 metus kalėti lageryje ir konfiskavo jo turtą¹⁵³⁶.

1944 m. sausio pabaigoje „Kario“ savaitraštis pranešė apie vyr. karo kapelioną J. Meškausko lankymąsi Vokietijoje pas lietuvių bataliono karius. Ten jis laikė šventines pamaldas, klausė karių išpažinčių. „Vyr. kapelionas jautęs gyvą pasitenkinimą geru mūsų bataliono susitvarkymu ir jo korektiškais santykiais su vietos gyventojais.“¹⁵³⁷

1530 J. Normanto 1951 09 01 tardymo protokolas, LYA, f. K-1, ap. 58, b. 24921/3, l. 23–24.

1531 Įsakymas Kauno apygardos savisaugos dalims Nr. 47 (1942 07 28), LCVA, f. R-1444, ap. 1, b. 20, l. 67.

1532 Įsakymas Kauno apygardos savisaugos dalims (1942 09 02), *ibid.*, l. 53.

1533 J. Normanto 1951 09 01 ir 1951 09 10 tardymo protokolai, LYA, f. K-1, ap. 58, b. 24921/3, l. 25–26, 40–41.

1534 J. Jurkūno 1951 10 09 tardymo protokolas, *ibid.*, l. 92–94.

1535 B. Armono 1951 09 25 tardymo protokolas, *ibid.*, l. 167–170.

1536 J. Normanto baudžiamosios bylos 1956 03 03 išvada, *ibid.*, l. 262–266.

1537 „LAD vyr. kapelionas lankėsi Vokietijoje“, *Karys*, 1944, sausio 29, Nr. 4(1218).

Baigiamasis žodis

1940 m. Sovietų Sąjungos okupuota ir aneksuota Lietuva kaip valstybė Vokietijos–SSRS kare nedalyvavo. Abi kariaujančios šalys iš Lietuvos vyrų bandė steigti lietuviškas karines ir policines (milicines) formuotes (junginius). Netoleruodami Lietuvos suverenumo, nacių okupantai neleido atsikurti Lietuvos kariuomenei. Policinėse ir karinėse nacių Vokietijos struktūrose veikė lietuvių policijos batalionai (vok. *litauische Schutzmannschaftsbataillone*).

Vokietija kaip kariaujanti šalis buvo atsakinga už visus jos ginkluotosioms pajėgoms priklausančių asmenų veiksmus (taip pat ir genocido bei karo nusikaltimus). 1907 m. IV Hagos konvencija draudė okupuojančiai valstybei mobilizuoti okupuotų šalių gyventojus į savo kariuomenę ir versti juos prisiekti, bet leido savanoriškai stoti į okupanto kariuomenę ir jai pavaldžius dalinius. Vokietijos politinė ir karinė vadovybė, pasinaudodama vietine savivalda, leido Baltijos šalių gyventojams pasirinkti vieną iš dviejų galimybių: savanorišką tarnybą vokiečiams pavaldžiuose policijos ir kariniuose daliniuose arba darbo tarnybą.

Trūkstant žmonių užnugario apsaugos funkcijoms vykdyti, Trečiojo reicho ir SS vadovybė 1941 m. vasarą leido okupuotose Baltijos šalyse ir Ukrainoje steigti vietinės policijos struktūras (vok. *Schutzmannschaften*), taip pat ir policijos batalionus. Iš viso šiuose kraštuose ir Generalinėje gubernijoje (centrinė Lenkija) buvo suformuota daugiau kaip 200 vietinių policijos batalionų. Remiantis 1942 m. pradžioje nustatytais eta-tais, batalione turėjo tarnauti 501 asmuo, bet dažnai šio skaičiaus nebuvo paisoma.

Per pirmąją sovietinę okupaciją bolševikai vykdė masines Lietuvos gyventojų represijas, todėl lietuviai suvokė bolševizmą kaip pagrindinį priešą ir iš pradžių noriai sto-jo į formuojamus policijos batalionus kovoti su sovietais ir bolševikais. 1941 ir 1942 m. pradžioje stojimas į policijos batalionus daugiausia buvo savanoriškas. Svarbiausi poli-cijos batalionų formavimo centrai buvo Kaunas ir Vilnius. Kaune į formuojamus batali-onus daugiausia stėjo buvę Lietuvos kariuomenės karininkai, puskarininkiai ir 1941 m. Birželio sukilimo dalyviai. Vilniuje policijos batalionai buvo sudaromi iš buvusių Rau-donosios armijos lietuviškųjų dalinių. Čia stojimas buvo tik iš dalies savanoriškas: dau-guma į batalionus stėjo tik todėl, kad nenorėjo tapti karo belaisviais ir kalėti nacistinėse karo belaisvių stovyklose. 1941–1942 m. pradžioje buvo suformuota ir veikė 15 lietuvių

polijijos batalionų. Dar apie 11 lietuvių polijijos batalionų buvo suformuoti daugiausia mobilizacijos būdu 1942–1944 m. Iš viso suformuotuose ne mažiau kaip 26 atskiruose batalionuose tarnavo iki 15 tūkst. vyrų.

Iki pat karo pabaigos polijijos batalionai išliko gausiausia ir pastoviausia lietuviška karine-policiine formuote, dažniausiai vykdžiusia vokiečių užnugario apsaugos (geležinkelių, tiltų, gamyklų, karinių sandėlių, karo belaisvių stovyklų) funkciją ir kovojusia su sovietiniais partizanais. Kovose ir per nelaimingus atsitikimus žuvo apie 500 lietuvių polijijos batalionų karių. Sužeistų ir dingusių be žinios karių skaičius nežinomas. 1943–1944 m. polijijos batalionų karių skaičius ėmė smarkiai mažėti dėl masinio dezertyravimo. Šiuo laikotarpiu iš batalionų savavališkai pasišalino ne mažiau kaip 3 tūkst. karių.

Dalį (ne mažiau kaip 10) lietuvių polijijos batalionų arba jų padalinių (kuopų ir būrių) naciai panaudojo Holokaustui ir karo nusikaltimams vykdyti. Kaune suformuoti 1(13)-asis ir 2(12)-asis batalionai 1941 m. sistemingai vykdė masines žydų žudynes Lietuvoje ir Baltarusijoje. Šie batalionai nužudė dešimtis tūkstančių žydų. Kitų batalionų vaidmuo Holokauste buvo epizodinis ir ne toks reikšmingas (dalyvavo vienkartinėse žydų žudynėse, saugojo žudynių vietą, konvojavo žydus į žudynių vietą, saugojo getus ir koncentracijos stovyklas). Prie tokių priskirtini Kauno 3(11)-iasis, 4(7)-asis ir 252-asis, Vilniaus 1-asis, 2-asis ir 3-iasis, Šiaulių 14-asis ir Panevėžio 10-asis batalionai. Jie žydų žudynėse dalyvavo kartą ar du ir sušaudė santykinai nedidelį, palyginti su 1(13)-uoju ir 2(12)-uoju batalionais, žydų skaičių. 252-asis polijijos batalionas 1943 m. saugojo Maidaneko koncentracijos stovyklą, bet tiesiogiai žydų žudynėse nedalyvavo, o Kauno 3(11)-iasis batalionas 1941 m. saugojo Kauno getą, bet taip pat tiesiogiai žydų nešaudė.

Kiti batalionai (Kauno 5-asis, 8-asis ir 9-asis, Vilniaus 4-asis ir 6-asis (geležinkelio apsaugos), taip pat 1942–1944 m. suformuoti 250-asis, 251-asis, 253-iasis, 254-asis, 255-asis, 256-asis, 257-asis, 258-asis, 259-asis ir „Lietuvos“ batalionas), turimomis žiniomis, Holokauste nedalyvavo. Taigi 10 lietuvių polijijos batalionų Holokauste vienaip ar kitaip dalyvavo, 15 – nedalyvavo, o apie vieno (15-ojo) bataliono dalyvavimą ar nedalyvavimą tiksliai žinių nėra.

Iki 1944 m. rudens Lietuvoje nebeliko nė vieno lietuvių polijijos bataliono. Tų metų vasarą dar veikiantys lietuvių batalionai iš Baltarusijos ir Lietuvos pasitraukė į Vokietiją ir ten, daugiausia Rytprūsioose, buvo išformuoti ir paskirstyti po įvairius vokiečių karinius ir policinius (daugiausia priešlėktuvinės gynybos) dalinius. Didesnė dalis išformotų lietuvių batalionų karių iki karo pabaigos liko tarnauti Vokietijoje, bet buvo ir tokių, kurie vokiečių dalinių sudėtyje buvo išsiųsti į Jugoslaviją, Italiją ir kitas nacių okupuotas Europos šalis. Išimtis buvo Kurše sovietų apsupti 13-asis ir 256-asis lietuvių polijijos batalionai – jie egzistavo iki pat Vokietijos kapituliacijos 1945 m. gegužės mėn.

Karo pabaigoje buvę lietuvių polijijos batalionų kariai pateko į sąjungininkų (Jungtinių Amerikos Valstijų, Didžiosios Britanijos, Prancūzijos ir SSRS) nelaisvę. Anglosaksų nelaisvėje atsiderę buvę lietuvių kariai greitai išėjo į laisvę ir vėliau emigravo į

JAV, Australiją, kitas šalis, o pakliuvusieji į nelaisvę sovietams buvo nuteisti įvairiomis bausmėmis ir įkalinti lageriuose.

Kadangi nacių Vokietija nepripažino Lietuvos laikinosios vyriausybės ir nesutiko Lietuvai suteikti bent dalinės nepriklausomybės, Lietuvos žmonių dalyvavimas svetimame kare Vokietijos pusėje (karinis kolaboravimas), palyginti su Latvija ir Estija, buvo gana menkas.

Asmenvardžių rodyklė

A

Abraitis Jonas 169, 173, 175, 183, 257, 258, 260
Abraitis Mikas 104, 113, 114, 282
Acus Jonas 190
Adomaitis Jonas 195
Adomaitis Kazys 71, 74, 75, 88, 89, 91, 95, 98
Adomaitis M. 199, 200
Adomaitis Vincas 116
Adomaitis Vladas 195
Adomavičius Ipolitas 167
Aižinas Vladas 161, 236, 241, 286, 289
Akromas Česlovas 242
Albrechtas Vytautas 222
Aleksa Jokūbas 150
Aleksa Jonas 127, 134, 199
Aleksaitis Jonas 59
Aleksynas Juozas 39, 40
Aleliūnas J. 281
Alilionis Vytautas 263
Ališauskas K. 218
Ambraziūnas Pranas 48, 133, 135, 151, 195, 199, 264–266
Amelungas Waldemaras 87
Amosejevas Afanasijus 288
Andriulaitis Aleksandras 24
Andriuškevičius Petras 97, 99
Andriuškevičius Vytautas 283
Anušauskas A. 10, 36
Anuškevičius Mykolas 295
Apolainis Jonas 215
Aponkus A. 258
Arlauskas Jonas 32, 80, 82–84
Arlinskas Pranas 245
Armonas Alfonsas 261
Armonas Anicetas 60
Armonas Bronius 141, 142, 144, 262, 306
Arštikaitis Stasys 73

Arūnas Balys 173
Aržuolaitis Kazys 88
Asipauskas Albinas 239
Asipauskas Mykolas 235–237, 240, 242, 243, 251, 255, 256
Asminas Jonas 202
Ašmonas Vladas 195, 202
Ašmutaitis Herbertas 24
Atkočaitis Stasys 202, 268
Audiejaitis Alfonsas 64
Aukštakalnis Jurgis 174, 177
Austinskas Jonas 127
Avižius B. 146

B

Babeckis 240
Babkauskas Juozas 282
Bagdanavičius 280
Bagdonas J. 294
Bajerčius Bronius 155, 158
Bakaitis Jonas 163
Bakaitis Zenonas 109
Bakanauskas Antanas 219
Bakanavičius Antanas 165
Balbatas K. 258
Balčiūnas Bronius 174, 177, 192, 212, 237
Balčiūnas Jonas 129, 130
Balka Juozas 233
Balkevičius Vladas 109
Baltikauskas Alfonsas 195
Baltokas Klemensas 104, 111, 112, 114, 117
Baltrušaitis Vladas 155, 161, 290
Baltrušis Antanas 284
Baltrušis Kazys 282
Baltūsis Antanas 155
Banelis 243

Baranauskas Vytautas 188, 201
Barauskas V. 52
Bardzilauskas Jonas 258
Bareiša N. 100
Bareiškis Povilas 171, 202, 203, 212, 253, 256, 258
Baronas Jonas 261
Bartkus Bronius 216
Bartkus Juozas 242
Bartulis Petras 201
Bartusevičius 286
Barzda Juozas 10, 11, 39, 53, 54
Bastys Pranas 39
Bauža Antanas 216
Belnaravičius Bronius 256
Belskis Jonas 31, 32
Bendoraitis Jonas 162, 184
Beniušis Pranas 109
Benz W. 10
Benzius Stasys 33
Bernotas Justas 153
Berteška Česlovas 272, 280
Bevilis Jonas 57
Bieliauskas 61
Bielicas J. 189
Bielkevičius Bronius 104
Bikėnas M. 288
Bikneris 221
Bileris Leonas 173, 177, 212
Binzas Siegfriedas 223
Birutis Stasys 169, 210
Bitaitis Petras 136
Biveinis Vladas 43, 222
Bivilis Jonas 217
Byras Jonas 216
Bytautas Feliksas 294
Blazas Henrikas 206
Bliudnikas Ernestas 24, 25, 57, 286
Bliumbergas N. 150
Bobelis Jurgis 16, 17, 19, 31, 50
Bogdanskas J. 162
Borevičius Jonas 149
Bratkevičius 253
Brazaitis Vladas 167
Braziūnas Antanas 186

Brazys (Bražys) Eduardas 133, 134, 142
Brazys Modestas 167, 168
Bražinskas 103
Bražiūnas Antanas 177
Bražys V. 145
Breizeris Juozas 167
Breslavskienė Laimutė 13, 14
Briedikis Stasys 141, 152
Broszat M. 41
Browningas Christopheris 11
Broz Tito Josipas 294
Bubnys Arūnas 8, 18, 22, 23, 41, 44–46, 96, 102, 182
Buchheim H. 41
Budeliūnas Zigmas 128, 152, 237
Budrickas Stepas 56
Budrys Juozas 167
Budrys Pranas 260
Būdvietis S. 162
Buinevičius Stanislovas 74, 78, 80, 96, 97
Bukinas P. 214
Būkšnys Jurgis 143
Bulakas Pavelas 223
Buldiauskas Vaclovas 153
Bulota Petras 137
Bulota Pranas 123
Burbulis Jonas 219
Butėnas B. 46
Butėnas Juozas 113, 116, 117, 137
Butkevičius Antanas 78, 87
Butkevičius Tadas 258
Butkūnas Andrius 18, 19, 31, 32, 50
Butkus Stasys 128
Butkus Stasys 295
Butrimavičius J. 215
Buvelskis V. 148
Buzas V. 264
Bužas Valerijonas 153

C

Chaikė 24
Chmieliauskas Jonas 285
Cieminis Martynas 174, 177, 202, 203, 205, 244
Cirtautas J. 109–111, 116

Č

Čebatoriūnas Bernardas 206–208
 Čepė P. 146
 Čėpla Stasys 36
 Čėponis Alfonsas 165
 Čėponis Jurgis 167
 Čėpukas Juozas 214
 Čėrka Juozas 117, 147
 Čėrnus Napoleonas 104, 113, 114, 208,
 286, 305
 Čėrškus L. 262, 263
 Čėrškus Vincas 195
 Čiutra Stepas 195, 198, 201
 Čižinauskas Eduardas 104

D

Dagys Aleksandras 119, 126
 Dagys Anatolijus 11, 40, 52, 53
 Dagys Petras 306
 Dainelis J. 78, 79
 Dambrauskas Balys 222
 Dambrauskas Eduardas 60
 Dambrauskienė Ona 222
 Daminauskas V. 202
 Damušis J. 121
 Damušis Pranas 118, 119, 121
 Danaitis Antanas 219
 Daniūnas Jonas 287
 Dapkus Benediktas 127
 Daraškevičius Vladas 193
 Darmschas 216
 Daubonis Vincas 245
 Daučiūnas Bronius 248
 Daukša 239, 240
 Davalga J. 69, 86, 90, 98–101
 Davičikas Jonas 225, 232
 Davolga Aleksas 242
 Deanas Martinas 9
 Dėdelė K. 107, 108, 113, 115, 116
 Delcova A. 63
 Dėmenčius V. 192, 194
 Dėveikis Bronius 193, 202
 Dičiūnas Jonas 210
 Dieckmannas Christophas 9, 10, 16, 17,
 24, 301
 Dolgačius Simas 150

Dranseika Stasys 265
 Draubas W. 28, 107, 110, 113
 Draugelis Vytautas 129, 130
 Dreinius K. 196, 200
 Drungys L. 119
 Druteika 252
 Družnovas A. 224
 Dubickas J. 257
 Dudėnas M. 69, 70, 74, 78, 90, 91, 95–100
 Dumčius Petras 114, 118, 151
 Durasevičius Vladas 137
 Dvelys P. 138
 Dvilaitis Jonas 196
 Dziegoraitis Petras 306
 Dzvonkus J. 146, 288, 289

E

Edelmannas K. 28, 56, 57
 Egofas Davidas 86
 Ehrlingeris Erichas 51
 Eiche 86
 Eicheris 130
 Eidukonis Kostas 285, 289
 Eiva Petras 119
 Endriejatas Emilis 237
 Epšteinas M. 86

F

Fedorovičius 72
 Fedulovas Aleksandras 58
 Fiodorovas Dmitrijus 58
 Fiodorovas J. 57, 58
 Firago Anatolijus 98
 Franke Otto 121, 295
 Fridrikas A. 283
 Furchas 77

G

Gabriūnas Povilas 155
 Gaidelis Anupras 282
 Gaidelis V. 205
 Gaidis Henry L. 10, 210
 Gaigalas Juozas 102
 Gaižauskas B. 70
 Galbogis 214
 Galkauskas Viktoras 198

Garbenis Vladas 24
Gardauskas Antanas 282
Garelikas Ch. 71
Garlauskas Benediktas (Benys) 104, 105,
173, 176
Garsys Vladas 202, 209
Gasėnas Norbertas 56, 57
Gasiūnas Algirdas 155, 161
Gecevičius Antanas 42, 69, 73–75, 79,
80, 85, 88, 90, 95, 98–100, 102, 304
Gečiauskas Mikas 212
Gečionis Kazys 156
Gedvilas Antanas 153
Gedvila(s) Ferdinandas 174, 237, 239
Gedvilas Vytautas 282
Gėgžna Kazys 221
Gelažėla Antanas 113, 284, 286, 305
Genaitis (Ginaitis) Jonas 210
Genys Albertas 215
Genys Petras 24, 286, 287, 289
Gentneris Jonas 291
Gerlachas Christianas 8, 67, 70, 81–83, 85,
90, 108, 113
Germanovičius K. 71
Gervinas Stanislovas 71, 81
Gilius 280
Gineitis L. 150
Gineitis V. 150
Ginevičius Henrikas 249
Gintautas Romualdas 212
Giržadas Povilas 147
Gyls V. 28
Gladkauskas Juozas 152
Govša L. 80
Gradinskas Jonas 202, 204
Gražiūnas A. 41, 300
Grigaitis Vincas 282
Grigelis Juozas 209
Grigonis Juozas 40
Grigorjevas Markas 58
Grincevičius Z. 133
Grinius Aleksas 117, 119, 125
Grinius Pranas 286, 290
Griškalauskas Vladas 77
Gritis Bronius 195, 202
Gruodis Juozas 107, 112

Grušauskas Bronius 277, 280
Gudas Juozas 293
Gudavičius Vincas 147
Gudelis Antanas 103, 104, 106, 113, 114, 237
Gudynas Petras 118
Guoga Edvardas 14, 15
Gurinas D. 218
Gustavas V 265
Gutauskas Andrius 167, 305
Gutauskas V. 96
Guzas Bonifacas 237, 239
Guzenberg I. 182

H

Hachtelis Hansas 27, 157, 190, 192,
240–242, 269
Hahn 269, 276
Haihilfe 295
Hamannas Joachimas 9–11, 53–55, 288
Heydrichas Reinhardas 53
Hertzelis 255
Hilbergas Raulis 9
Himmleris Heinrichas 21, 27, 53, 108, 156,
157, 187, 190, 262, 302
Hitleris Adolfas 18, 20, 44, 54, 56, 104
Hoppe 239

I

Idzelevičius K. 292, 293
Ignatavičius-Ignonis Zenonas 199, 226, 230,
232, 234, 306
Iljinas N. 60
Imbrasaitis Stasys 201
Impulevičius Antanas 11, 19, 20, 66–68, 70,
71, 75, 76, 78–80, 83, 85, 87, 89, 90,
96, 98
Ingelevičius Vacys 263, 265
Irlakis Juozas 202
Irlakis Valentinas 151, 192
Ivanauskas A. 116, 163
Ivanauskas V. 163
Ivanovas S. 59

J

Jablonskis Juozas 195, 237, 239, 295
Jackevičius J. 189

- Jackūnas Jonas, *kpt.* 110, 113, 114, 123–125, 192, 212
 Jackūnas Jonas, *eil.* 209
 Jackūnas Jonas, *grnd.* 209
 Jacobsen H. A. 41
 Jägeris Karlas 51–56, 186, 187, 196
 Jagminas B. 59
 Jahnas J. 28, 222
 Jakaitis Domas 153
 Jakavonis Ambraziejus 252
 Jakimavičius V. 108
 Jakovleva T. 58
 Jakubauskas 40
 Jakubauskas Aleksandras (Aleksas) 155, 161
 Jakubauskas Juozas 173, 195
 Jakubauskas Norbertas 57
 Jakubonis Jonas 286, 291
 Janavickas Juozas 282
 Jančys Jonas 265
 Janyšis P. 101
 Jankauskas Augustas 201
 Jankauskas Juozas 24
 Jankūnas Balys 199
 Jankūnas Kazys 173, 212, 237
 Jankūnas Petras 100
 Jankus Mykolas 216
 Janošonis Stasys 216
 Janovskaja Sofija 72
 Janukėnas Teofilis 212, 216
 Janulevičiaus V. 267
 Janulis Valerijonas 284
 Janušauskas Pranas 215
 Januševičius Mikolas 279, 280
 Januševičius Stepas 60, 61, 65
 Januška 233
 Januška Stasys 280
 Januškevič Nadežda 90
 Januškevičius V. 145, 146
 Janušonis Adolfas 247
 Jarašiūnas Viktoras 283
 Jarašius Edmundas 113, 115
 Jarošiūnas Viktoras 152
 Jasad Bronius 211, 212
 Jaudegis Juozas 155, 177
 Jaudegis Petras 212
 Javtušenka 252
 Jeckelnas Friedrichas 194, 241, 255
 Jegelevičius S. 287
 Jeleniauskas Leonas 155
 Jermakas K. 70
 Jocy Izidorius 305
 Jokubaitis P. 183
 Jokūbauskas Norbertas 131
 Jonika Pranas 61
 Jonika Vincas 225
 Jonikas Balys 233
 Jonikas Ignas 174, 175, 192, 202
 Jonušas Kazys 305
 Jordanas Fritzas 53
 Jucius Leonas 127
 Jucknies Walteris 297
 Jukna Juozas 153
 Juknaitis Eduardas 297
 Juknevičius Jonas 24, 171–173, 177, 178
 Juknevičius Klemensas 209
 Juknius 214
 Juknys 246
 Juodaitis Vytautas 214
 Juodėnas Jurgis 286
 Juodis Aloyzas 32, 84
 Juodis Juozas 57, 185
 Juodis Jurgis 67, 90, 97
 Juodis Z. 78, 79, 86, 91
 Juodišius Leonas 127
 Juodžbalis Kazys 117, 119
 Juozapavičius A. 189
 Jurevičius J. 292
 Jurevičius Jonas 150, 155, 161
 Jurevičius Juozas 161
 Jurkšaitis Juozas 297
 Jurkšas Leonardas 204, 205, 210
 Jurkūnas J. 306
 Jurkūnas Juozas 26, 127, 130, 136, 137, 149
 Juška P. 139
 Juška Vacys 173
 Juškėnas Vladas 249
 Juškevičius Andrius 104
 Juškevičius Jonas 102
 Juškys Stasys 185
 Juzumas Kazys 214

K

- Kačergius Vincas 173
Kačiulis Martynas 71, 100,
Kairiūnas Bronius 15, 286, 289
Kalasauskas Vladas 242
Kalinauskas Juozas 217, 221, 223, 224,
232–235
Kalnietis Jonas 104, 176
Kamentavičius Juozas 126
Kanaverskis Kazys 245, 246, 250
Kanyš Kazys 261
Kapustinas Filipas 224
Karažnievičius Bronislavas 254
Karbūnas Leonas 212
Kardokas J. 79
Karlas 78
Karneckas Aleksas 184
Karosas Klemensas 20, 142
Karpavičius Stasys 304
Karpavičius V. 149
Kartenis V. 215
Kasevičius J. 269, 272, 277
Kasiūnas 267
Kasperavičius Eduardas 283
Kasperavičius Povilas 117
Katilevičius Albertas 284
Katilius Juozas 118, 155
Kaušakis J. 267
Kavaliauskas Petras 142
Kavaliauskas Vytautas Antanas 121, 124, 126
Kavaliūnas V. 285
Kazakevičius Aleksandras 44, 45, 185, 186, 192
Kazanas Afanasijus 20, 21, 143, 161
Kazlauskas 249
Kazlauskas Jonas 238
Kazlauskas K. 286, 288
Kėkštas Leonas 243
Kelpša T. 83, 84
Kemeklis Aleksandras 104, 111, 114, 116
Kemzūra Zenonas 20, 72, 74, 75, 79, 80, 85, 90
Keparutis S. 124, 125
Kerys Juozas 184
Kiaunė P. 296
Kikilas Juozas 305
Kilbauskas V. 138
Kinderavičius Jonas 185
Kirkila Bronius 34, 52
Kiršinas Petras 195
Kisielių Zigmas 253
Kizys K. 187
Kižys V. 156
Kličius Pranas 261
Klimavičius Jonas 37, 38
Klimavičius Juozas 237
Klimavičius Viktoras 20, 117, 119–122
Klimavičius Vladas 147
Kliukas J. 84
Klosas 249
Knezys Stasys 8–10, 34, 50, 51, 56, 57, 59,
62, 65, 103–105
Knyrimas Juozas 39, 69, 70, 73–75, 78, 79,
81, 86, 90, 91, 95, 98, 100
Kochas Karlas Otto 190
Kolodenko V. 96, 97
Kongelis Alfonsas 242
Königas 249, 277
Kontautas V. 293, 294
Kopyncevas Fiodoras 269, 276
Korsakas Petras 184
Korsakas Pranas 106
Koskus I. 187
Kotliaras Piotras 58
Kovalevskis P. 86
Kraffe 86
Krakauskas Z. 148
Kraučenka Aleksandras 267
Kraunaitis Izidorius 24, 25, 176
Krausnick H. 41, 54
Krečas 252
Kriauciūnas Antanas 207, 208
Kriauba Julius 261
Kriščiūnas Jonas 65
Kriščiūnas Juozas 20, 127, 130, 131, 161
Krištaponis Adolfas 109, 116
Krištaponis Henrikas 280
Krištaponis Juozas 71, 87
Krištaponis Petras 116
Krištaponis Zigmas 202
Krivickas P. 152, 286
Kubertavičius Vincas 194
Kubiliūnas Juozas 174
Kubiliūnas Petras 89, 303

Kučinskaja Jadvyga 72
 Kučinskas Jonas 304
 Kühnas Georgas 212, 276–278
 Kuklieraitis Juozas 282
 Kulakauskas Povilas 52, 290
 Kuliešius Vincas 260
 Kulikauskas Adolfas 102
 Kulvicas Vladas 150
 Kumštis Antanas 260
 Kumža Pranas 245
 Kunigėlis Pranas 149, 151, 171
 Kupstas Jonas 285, 295
 Kuzmickas Stasys 303
 Kuzmickas Zenonas 191
 Kuznecovas Nikolajus 90
 Kvaraciejus 246
 Kviecinskas Stasys 19–21, 51, 66, 103, 139
 Kvietinskas Vladas 75, 79, 80, 85, 304

L

Labutis Kazys 24, 25
 Langys (Langė) Voldemaras 262, 265, 266
 Langleistas Walteris 189, 190
 Lapėnas Antanas 280
 Lapinas Aleksandras 151
 Lastas Albinas,
 žr. Lastas-Lastauskas Albinas
 Lastas-Lastauskas Albinas 113, 114, 284, 305
 Lastauskas Albinas,
 žr. Lastas-Lastauskas Albinas
 Latakas Justas 153, 249
 Latoža Bronius 258
 Laucė J. 127–130, 132–135
 Lauraitis Bronius 153
 Laurinavičius Antanas 102
 Lebednikas Viktoras 216
 Lechthaleris Franzas 19, 24, 26, 66, 68, 72,
 90, 103, 106, 107, 141
 Lefšinas Aleksas 184
 Legneris Karlas 28, 236, 251, 252
 Leipus B. 289
 Leipus Vladas 107, 114
 Lekavičius Matas 35, 36, 105, 106
 Leknickas K. 258
 Lencevičius P. 75, 76, 95–98, 100

Lengvelis Vincas 262, 265
 Lenickas Jonas 305
 Leščinskas Leonas 209
 Leveckis Albinas,
 žr. Levickis Albinas
 Levickas J. 77
 Levickis Albinas 101, 217–219, 221, 234
 Levišauskas V. 221, 234
 Liauba Vincas 202, 268, 278
 Liaubonas J. 296
 Liepa Vytautas 294
 Lileika Edvardas 284
 Lileikis P. 118
 Liormanas (Lormann) Medardas 156, 161, 305
 Lipčius Stanislovas 15, 290, 293
 Litvin A. 222
 Liuolia K. 64, 65
 Lyberis 220
 Lygeika Aleksas 185
 Lopatinas Piotras 96, 232
 Lozoraitis Vytautas 177, 195
 Lukėnas 253
 Lukoševičius Antanas 258
 Lukoševičius Jonas 246
 Lukoševičius Valentas 258, 260
 Lukošius Balys 114, 284, 285
 Lukšas Juozas 153
 Lukševičius Zigmąs 38
 Lunius A. 134
 Lupeikis P. 83, 84

M

Maceina Juozas 137
 Macijauskas 135
 Macius J. 268, 282
 Mackas 55
 Macukievičius Mina 163
 Mahatas 214
 Majauskas K. 42, 78
 Makarevič E. 70
 Maksimovas 242
 Malickas Juozas 216
 Malinauskas J. 156, 158
 Malinauskas Vladas 150
 Malskaitis Albertas 140, 148, 152
 Mandeika V. 197

- Marcinkevičius J. 268
Marcinkevičius 161
Marcinkevičius Juozas 282
Marcinkus Aleksas 118
Marcinkus Julius 201
Marcinkus Stasys 110, 116
Marčišauskas Jonas 304
Marčėnas Juozas 174
Marčiukaitis Č. 267–269, 276–278
Mareničius A. 80
Martinionis A. 162, 166, 167
Martišius Jonas 153
Masalskis L. 118, 123
Mataras A. 110
Matiukas P. 53
Matthäus J. 10
Matukas Antanas 143, 144
Matulevičius Balys 114, 128, 134, 285
Matulis Jonas 23, 173, 262, 286, 291, 292
Mažeika Antanas 201
Mažeika Juozas 109
Mažeika S. 58
Mažeika Vincas 141
Medžiulis J. 196
Meižys Dionizas 20, 141, 142, 144
Mencel T. 187, 189
Merkevičius A. 209
Meškauskas Antanas 142
Meškauskas Augustinas 136, 137
Meškauskas Juozapas 138, 305, 306
Mėšlius Antanas 173, 186, 187, 189, 190, 191
Miciūnas Stasys 216
Mickeliūnas Vincas 127
Mickevičius L. 78, 79, 98, 99
Migonis M. 78, 80, 98, 99, 102
Mikalauskas A. 139
Mikelskas Petras 62–65, 173, 176, 210–212, 304
Mikolajūnas 95
Mikšys Juozas 158
Mikuckis Norbertas 39
Mikulis A. 285
Mikuta B. 292
Mikutaitis Mečys 304
Mikužis Pranas 195, 258
Milaševičius Vytautas 127
Milaševičius Vytautas 248
Miliauskas Vincas 202, 203, 267, 269, 270–275, 278
Milinis P. 146, 288
Mineikis S. 78
Misiūnas Jonas 213, 214
Mitrovskis Vitoldas 253
Mykolaitis Stasys 202
Mockūnas L. 265
Mockus J. 263
Molis Albinas 262
Mončys Stasys 293
Montrimas J. 269
Montvilas L. 140
Motiejūnas Povilas 161, 305
Mulkis Bronius 276
Munoz Antonio J. 163
Musilas Walteris 45, 46, 123, 124, 144, 216
- N
- Naikauskas Romualdas 242
Nakutis Vladas 291, 295
Narbutas Balys 127, 134
Narbutas Kazys 106
Narbutas Vaclovas 140, 144
Narbutas Vytautas 173
Narušis Gustavas 104, 110, 111, 113, 114, 305
Naujokas Juozas 219
Naujokas Vincas 175
Navickas Antanas 167
Navickas Vaclovas 195
Nazaras Petras 23, 152, 173, 175, 176, 191, 211, 291
Neicelis Jonas 304
Nėnčius Stasys 82, 87, 91
Neverauskas V. 233
Nolius-Biliūnas Zigmąs 77, 88
Norkevičius Liudvikas 202
Norkus Bronius 11, 40, 52–54, 150
Norkus Vincas 215
Norkus Vytautas 202
Normantas Jonas 305, 306
Normantas Jurgis 283
Norvaiša Balys 114
Novickaja M. 96
Numgaudas Juozas 117

O

Obalevičius (Obolevičius) Vladas 174, 177
 Orlickas Juozas 248
 Orvydas Balyš 293
 Overčiukas I. 107
 Oželis-Kazlauskas (Kozlovskis) Jonas 178, 182

P

Paberžis Adolfas 139
 Pačėnas Kazys 217
 Pačkauskas Jonas 144
 Pakalnis Vladas 212
 Pakalniškis Alfonsas 144
 Pakalniškis Justinas 104, 107
 Paliulionis Jonas 128, 237, 283
 Paliulis Povilas 215
 Palubinskas Stasys 212
 Palvinis Augustas 249
 Panavas Juozas 173, 306
 Paplauskas L. 222, 225
 Pašakarnis Pranciškus 35
 Paškauskas Jonas 115
 Paškevičius Kazys 284
 Patašius Vladas 202, 205, 249, 283
 Paulauskas 280
 Paulauskas Petras 245, 246
 Paulauskas Stepas 52
 Paulionis Benjaminas 284
 Pauliukonis 40
 Pauliukonis Juozas 167
 Paulusas Friedrichas 45, 123
 Paura Kazys 184
 Paurys Antanas 209
 Pavlovas Viktoras 304
 Pečegonis V. 208
 Pelludatas Augustas 237
 Petkevičius V. 206
 Petkūnas Marijonas 128
 Petraitis Antanas 119
 Petraitis Juozas 11
 Petrauskas Antanas 102
 Petrauskas Vladas 98, 103
 Petravičius Vladas 167
 Petravičiūtė I. 36
 Petronis S. 61
 Petrulionis Jonas 212
 Petrulis Alfonsas 117, 155, 157
 Petrūnas Bronius 174, 176, 177
 Petrušaitis Petras 137, 305
 Petrutis Jonas 104, 295
 Pilkauskas P. 136, 138, 139, 294
 Pilvinis Juozas 304
 Plančiūnas Pranas 69, 71, 89
 Planertas 55
 Plaščinskis J. 71
 Plaškys Pranas 265
 Platakis Benediktas 292
 Platakis Petras 239, 249
 Plaušinis Stasys 174, 176, 177
 Plečkaitis Antanas 284
 Plestys Bronius 295
 Plevokas Justas 262, 265
 Plūkas Vytautas 195, 199
 Plungė Jonas Mečys 34, 69, 70, 72, 75,
 79–81, 84, 85, 87, 88, 90
 Počebutas Eduardas 287, 290
 Počebutas Pranas 130, 138, 241, 244
 Počinkus Pranas 139
 Podolnik S. 69
 Pohlis Robertas von 18, 50
 Polekauskas A. 123
 Polekauskas Petras 218, 258, 259, 283
 Porstas 55
 Poška Jonas 145, 289
 Poškevičius Vincas 245
 Požėla Domas 263
 Prapuolenis Leonas 16
 Prapuolenis Viktoras 65
 Pratkevičius 239, 240
 Priščicas F. 163
 Prišgintas (Prižgintas) Viktoras 234
 Pukys P. 76
 Puodžiūnas Kazys 114, 117, 151
 Puodžiūnas Petras 204, 207, 290, 305
 Puodžiūnas Vladas 262
 Puskunigis A. 268
 Puskunigis Aleksandras 276
 Puskunigis Justinas 104
 Pusvaškis 240
 Pušneraitis Juozas 151
 Putna Alfonsas 104

R

Racevičius Benas 155
Račinskas Antanas 104
Račkauskas Antanas 222
Račkus Ignas 185, 186, 191
Raderis 252
Radzevičius A. 214
Radzevičius Juozas 116
Radzevičius Kazys 289
Radzevičius Vaclovas 258–260
Radzievičius Antonas 253
Radziulis S. 62
Ragauskas Antanas 159
Ragauskas Stepas 247
Raila Vladas 207, 249
Raižys Aleksas 40
Ralyš Jonas 37, 43, 52, 161–163, 166, 168
Ramanauskas A. 293
Ramanauskas Jonas 23, 140–142, 151
Rasimavičius J. 146
Raškauskas Pranas 79, 102
Raštikis S. 41
Ratekis Augustas 237
Ratke 295
Rauca Helmutas 53, 55
Raulušaitis Pranas 173, 250, 252
Raziulis Jonas 215
Redeckas Mykolas 221
Reikalas Nikodemus 283
Reinys Mečislovas 306
Reivytiš Vytautas 17
Rėklaitis Antanas 24, 25
Remmersas Hansas Hermannas 82
Repečka Mykolas 192
Repšys Albinas 141, 174, 176, 185
Rimka Aleksas 122, 125, 127, 298
Rimkevičius Balys 102
Rimkevičius Juozas 133, 174, 195, 202, 297
Rinkevičius Bronius 220
Rinkevičius Jurgis 209
Rosenfeldas 86
Rubenis 222
Rudokas A. 198
Rudzevičius J. 63, 64
Rūkas Jonas 104

Rukšėnas Alfredas 9, 30–39, 42, 68–82,
84–90, 95, 96, 98, 100, 103
Ruseckas 219
Ruseckas Aleksas 102
Ruseckas Vincentas (Vincas) 169, 210, 211, 215
Rusteika Petras 62
Rutkauskas Jonas 66, 87
Ruzgys Antanas 126, 128, 130, 131, 247,
248, 283

S

Sabaliauskas Antanas 222
Sabaliauskas S. 296, 297
Sabaliauskienė Anastazija 222
Sakalas Juozas 218
Sakalas Pranas 186, 191
Sakalauskas Juozas 166
Sakalauskas Pranas 247
Sakalauskas Vytautas 285
Sakowicz K. 187
Salhoferis Franzas 28, 291
Salnik M. 96
Salzmannas 55
Samuolis Justinas 195, 200–202
Sapijonas Jonas 166
Saugūnas Bronius 161–165, 305
Saukalas I. 293, 294
Savickas Albertas 177
Savickas Ignas 119
Savickas Pranas 244, 250
Schlegelis 81
Schpangenbergas 83
Seliokas Juozas 20, 21, 155
Semaška Jonas 48, 49, 60, 64, 65, 118, 119,
122, 123, 126, 304
Semaška Vytautas 56
Semaškaitė J. 64, 65
Sereika Antanas 153
Sidaravičius Albinas 284
Simanauskas Petras 234
Simanavičius 232
Simanavičius Baltrus 36, 79
Sinkevičius A. 186, 190
Sinkevičius Vincas 194
Sipavičius Zenonas 246
Sirotinas Dmitrijus 91, 95

- Skardienė Ona 303
 Skardys Gediminas 174, 177
 Skaržinskas Jurgis 117, 119, 192
 Skauda Petras 216
 Skerys A. 296, 297
 Skinkys Juozas 285
 Skrebyš Antanas 214, 253
 Skridulis Juozas 250
 Skunsmanas Antanas 205, 209
 Skvireckas Juozapas 306
 Slavickas Silvestras 119
 Slyvėnas-Slyvauskas Mikas 139, 140
 Slyvėnas Mikas,
 žr. Slyvėnas-Slyvauskas Mikas
 Smilgevičius Jurgis 127, 290, 291
 Sokolovas Jefimas 276
 Sommeris Rudolfas 297
 Songinas Henrikas 295
 Sorinas Leonidas 90
 Spechtas Antonas 76
 Spetyla Kazys 295
 Spiečiūnas Stasys 222
 Stahleckeris Walteris 54
 Stanaitis Jonas 161
 Stančikas Aleksandras 237
 Stangas Knutas 9–11; 51, 54
 Stanislovaitis J. 78, 79, 102
 Stanišauskas Bronius 116
 Stanišauskas Petras 220
 Stanys P. 74, 103
 Stankaitis Jonas 34, 35, 69, 96, 145
 Stankeras P. 8, 9, 22, 45, 46, 138, 139, 161,
 194, 204, 207, 215, 297, 298, 300,
 303, 304
 Stankevičius 161
 Stankevičius Jonas 161, 162, 166
 Stankevičius Justinas 214
 Stankevičius Petras 215
 Stankevičius S. 86
 Stankus Jonas 161, 223, 235
 Stankus Julius 209
 Stankus Povilas 249
 Starodomskis Jonas 277
 Sasaitis Jonas 214
 Stasiukynas Albinas 152, 191–194
 Stasiukynas V. 117, 118
 Stebrys Julius 216
 Steiblys Juozas 41
 Steiner Willy 215
 Stelmokas Augustas 237
 Stelmokas Jonas 104, 107, 114, 237
 Steponkus P. 102
 Steponkus Vaitiekus 45, 119–122, 124,
 126–128
 Stimburys B. 71
 Styvskis Domas 153
 Stöber H. 264
 Stonys 245
 Stonkus Leonas 84, 100
 Storpirštis Zenonas 149
 Stötzelis 195, 196
 Stragys A. 78, 79
 Strauka P. 288
 Strazdas Balys 202
 Strimaitis Antanas 284
 Striupaitis 253
 Stropus Juozas 216
 Stundžia V. 280, 282
 Stūtas 55
 Subotkina 72
 Sūdžius Juozas 195
 Sutkaitis Jonas 102
 Sutkus M. 74
 Sužiedėlis Saulius 9
 Svitojus Juozas 216
- Š
- Šakalys Antanas 215
 Šalčiūnas Jonas 41, 42, 99, 102
 Šalkauskas Pranas 305
 Šalkauskas Vladas 261
 Šalovėjus Mikas 258
 Šapalas Pranas 293
 Šatas J. 208
 Šatrauskas Vincas 123
 Šaudzis Vincas 156
 Šavėla S. 282
 Ščerbaševič Olga 90
 Ščerbaševičius Piotras 90
 Ščerbaševičius Vladlenas 90
 Ščiukauskas Stasys 220, 221, 232, 234
 Šeinius Ignas 265

Šepetys Povilas 195, 202
Šernas Alfonsas 107, 137, 295, 305
Šidagis Petras 155, 161, 290
Šidlovskis I. 122
Šileikis Ignas 116
Šiliauskas Stasys 173, 177
Šilingas J. 149
Šimaitis Julius 62
Šimkonis Balys 174, 177, 202, 241
Šimkus 126
Šimkus Kazys 19, 26, 57, 66
Šimonis Jonas 35, 72, 91, 95
Šimonis Leonas 100, 102
Širmenis Vincas 237
Šivokas Juozas 202
Škirpa Kazys 30
Šlapelis Vladas 122, 173, 174, 177, 185, 279
Šlekfortas Edvardas 233
Šliarpas Juozas 143, 202
Šmirkovičius G. 78
Šopaga Pranas 104, 105
Špokevičius Antanas 17, 23–27, 47, 145,
149, 155, 157, 169–171, 185, 186,
250, 251, 256, 281
Špukas 246
Špuras J. 283
Šugam S. 292
Šukys K. 296
Šukys Vincas 174, 176
Šulskis Vladas 155
Švedonis Jurgis 215
Šventoraitis Vytautas 152, 174, 176, 195
Švilpa Antanas 20, 103–106

T

Talanskas Ignas 195
Tallat-Kelpša Antanas 113, 114
Tamašauskas Aleksas 194
Tamošaitis Juozas 280
Tamošauskas Juozas 216
Tamoševičius Karolis 141
Taparauskas Kazys 195, 197
Tarasevičius Juozas 206, 212
Tauberis Joachimimas 11
Taunys Ignas 295
Tauroza Petras 305

Tendzegolskis Kazys 60, 61
Terezas Povilas 147, 152
Tervydis Vladas 160
Tijušas Jonas 254, 286
Tinteris Jonas 160, 291
Tinteris Petras 102
Tiškevičius 238
Tiškevičius V. 141
Titelis Walteris 194, 255, 256
Tyrolis Povilas 177, 267
Tolusis 133
Tomaševskis 253
Tomaševskis Josefas 254
Trečiokas 246, 249
Trečiokas Kazys 118, 123
Tribė Leopoldas 24, 202
Tropaška Vasilijus 69
Truska Liudas 36
Trusova A. 91
Trusovas Kirilas 90, 91
Truškauskas Juozas 57, 173, 177, 178
Turšatova S. 70
Tvaskus Bronius 263

U

Ulozas P. 282
Ulvinas Kostas 215
Umbrasas Antanas 263
Umbrasas Petras 285
Urbaitis Juozas 173, 192
Urbonas Aleksandras 210
Urbonas J. 286, 288, 289, 291, 295
Urbonas Kazys 284
Urbšaitis Kazys 267, 268
Urbutis Pranas 202, 241, 268, 276, 295
Usas Aleksandras 37
Ūselis Juozas 71, 77, 83, 90, 91, 95
Uštupovas V. 296, 297
Utmanas Antanas 248
Ūzas Kazys 69, 70, 78–80, 91, 95
Užėnas 280

V

Vaicekauskas A. 58
Vaičaitis Jonas 131
Vaičiukėnas Kostas 209

Vaičiulis Jonas 167, 237, 241–243
 Vaidakavičius Stepas 149
 Vaikutis Kazys 206
 Vainauskas Juozas 128–132, 142
 Vainauskas-Vainius Juozas,
 žr. Vainauskas Juozas
 Vaišnora Vincas 167, 305
 Vaitkus Viačeslavas 119
 Valaitis 241, 248
 Valaitis Augustinas 118
 Valaitis J. 149
 Valauskas Zenonas 167
 Valavičius J. 265
 Valeika Florijonas 20
 Valenta Juozas 147
 Valentinavičius Henrikas 248
 Valys Justas 209
 Valys Petras 161
 Valkanauskas V. 141, 145
 Valskis Vladas 184
 Valteris Vincas 192
 Varkulevičius 245
 Varnas Stasys 70, 75, 86, 91, 95, 98, 100, 101
 Vasauskas A. 77
 Vasiljevas Piotras 57, 58
 Vasiūnas Stasys 117, 237, 291
 Vaškevičius Antanas 201
 Vaškūnas Vytautas 195
 Vėbra Juozas 17
 Veikutis Antanas 263
 Verbyla Jonas 114, 148
 Vertelis Petras 15, 24, 25, 171, 185, 186, 290
 Vėsa Juozas 73
 Vicas Jokūbas 9, 24, 60, 61
 Vielius Antanas 216
 Viščius Anicetas 258
 Vitkus Juozas 195
 Vizgirdas Valerijonas 232
 Vyšniauskas 239, 240
 Vyšniauskas 248, 249
 Vyšniauskas Antanas 280
 Volosevič M. 96
 Vorobjovas Vasilijus 63
 Vosylius Aleksas 153
 Vosylius Soteris 262, 265
 Vuosaitis Juozas 39

W
 Watzka 209
 Weinhartas 155
 Wiemannas Otto 297
 Wulffas Horstas 178

Z
 Zacharka Stasys 173
 Zadalinas N. 80
 Zadalinas V. 80
 Zajarskas Antanas 295
 Zalbiūnas Jonas 304
 Zaleckas Simas 57
 Zaleckas Stasys 250
 Zaleskis Kazimieras 278
 Zamalis Kazys 280
 Zaronskis Kazys 295
 Zdanavičius Juozas 209
 Zehnpfenningis Maxas 170
 Zelenkovas I. 263
 Zenkevičius Vincas 265
 Zenneris Carlos 82
 Ziesche 215
 Zigmantas Juozas 216
 Zinkevičius Kazys 38, 39
 Zizas Rimantas 8–10, 33, 43, 116, 166, 167,
 171, 184, 197–199, 209, 216, 223,
 260, 279, 294
 Zubras Kazys 176, 258
 Zuikis Vincas 167, 305

Ž
 Žalimas 280
 Žaltauskas Juozas 174
 Žemaitis Ignas 43, 222
 Žemaitis Juozas 40
 Žemaitis Pranas 155
 Žemelis Povilas 247
 Žemelis Z. 238, 240, 242
 Žibas Vladas 199, 201, 218, 236, 237, 251, 253
 Žibinskas A. 221, 225, 233, 235
 Židžiūnas Vladas 236, 237
 Žilinskas Antanas 217
 Žilinskas Vladas 265
 Žygas V. 197, 200, 201
 Žukas V. 284

Žukauskas Eduardas 108, 112, 117
 Žukelis A. 147, 148, 151
 Žukovskis Vladislavas 254
 Žuromskas B. 118
 Žūsinas Jonas 176
 Žvinakis Antanas 108, 114, 117
 Žvirblis 219

Ботвинник Марат 69–71, 74, 75, 77–86,
 88, 89
 Типпельскирх К. 122
 Шунков В. Н. 305

Summary

ARŪNAS BUBNYS

Lithuanian Police Battalions

In 1940, Lithuania, being occupied and annexed by the Soviet Union, did not take part in the Germany-Soviet Union war as a state. Both countries at war with each other tried to form Lithuanian military and police (militia) formations from Lithuanian men. Not tolerating sovereignty of Lithuania, the Nazi occupants did not permit to restore the Lithuanian Armed Forces. Lithuanian Police Battalions were operating in the police and military structures of the Nazi Germany (*litauische Schutzmannschaftsbataillone*).

Germany, as a country involved in the war was responsible for the actions of all persons belonging to its Armed Forces (also, for genocide and war crime committing). The Hague Convention 1907 prohibited the occupying country to mobilize resident of occupied countries to its army and force them to swear, still it did allowed voluntary joining occupant's army and its subordinate units. Political and military leadership of Germany, using help provided by local municipalities, permitted residents of the Baltic States to choose one of two possibilities: voluntary service in the police and military units subordinate to Germans or work activity.

In the summer of 1941, as there was a lack of people to perform functions of rear facilities guarding, the leadership of the Third Reich and SS, permitted formation of local police structures (*Schutzmannschaften*) in the occupied Baltic states and Ukraine as well as police battalions. The total number of local police battalions formed in this region and in the General Government (central Poland) exceeded 200. According to the rule of 1942, the number of people serving in one battalion could not exceed 501, still, this number often was not respected.

During the first Soviet occupation of Lithuania, the Bolsheviks performed mass repressions of Lithuanian people, therefore, Lithuanians understood Bolshevism as their main enemy, and, at the beginning, willingly used to join to the formed Police Battalions, so that they would be able to fight the Soviets and Bolsheviks. In 1941 and at the beginning of 1942, joining Police Battalions used to be voluntary. Most important centres of Police Battalion formation were Kaunas and Vilnius. Mostly, former officers and sergeants of the Lithuanian Armed Forces and participants of the Uprising of June 1941 joined the Battalions formed in Kaunas. In Vilnius, Police Battalions were formed from former Lithuanian divisions of the Red Army. In this case, joining was voluntary just in part: the majority joined the Battalions just because they wanted to escape being prisoners of war and be imprisoned in the Nazi camps for Prisoners of War. At the beginning of 1941–1942, 15 Lithuanian Police Battalions were formed and functioning. Another 11 or so Lithuanian Police Battalions were formed mainly through military mobilization in 1942–1944. The number of men serving in 26 separately formed Battalions, reached almost 15 thousand.

As late as until the end of the War, Police Battalions remained most abundant and most constant Lithuanian military-police formation, mostly performing functions of guarding German rear facilities (railways, bridges, factories, military warehouses, Prisoner of War camps) and fighting Soviet partisans. About 500 fighters of the Lithuanian Police Battalions were killed in various fights or accidents, while the number of wounded or unaccounted fighters remains unknown. In 1943–1944, the number of fighters of Police Battalions started to decrease markedly due to mass desertion. During this period, not fewer than 3 thousand of fighters arbitrarily withdrew from Battalions.

The Nazis used some part of the Lithuanian Police Battalions (not fewer than 10) or their units in the Holocaust and for war crime committing. Battalions No. 1(13) and No. 2(12) formed in Kaunas systematically participated in mass killings of Jews in Lithuania and Belarus in 1941. These Battalions murdered tens of thousands of Jews. The contribution of other Battalions to the Holocaust was episodic and not significant to such an extent (participated in mass killings once, guarded the place of mass murder, convoyed Jews to mass murder places, guarded ghettos and concentration camps). Kaunas Battalions No. No. 3(11), 4(7) and 252 should be categorized as such, as well as Vilnius Battalions No. No. 1, 2, 3 and Šiauliai No. 14, Panevėžys No. 10 Battalion. They participated in Jews mass killings just one or two times and executed

by firing squad a relatively small number of Jews in comparison to No. 1(13) and No. 2(12) Battalions. In 1943, the 252th Police Battalion was engaged in Majdanek concentration camp guarding activity and did not take part directly in mass murder of Jews, while Kaunas Battalion No. 3(11) guarded Kaunas Ghetto in 1941, and were not directly involved in Jews mass shooting either.

Other Battalions (Kaunas 5th, 8th and 9th, Vilnius 4th and 6th (Railway Protection), as well as Battalions formed in 1942–1944 – 250th, 251st, 253rd, 254th, 255th, 256th, 257th, 258th and 259th), to the best of our knowledge, did not take part in the Holocaust. Thus, 10 Lithuanian Police Battalions were in some way involved in the Holocaust, 15 did not participate, while there is no exact information on participation (non-participation) of one Battalion (15th Battalion).

By the autumn of 1944, none Lithuanian Police Battalion remained in the territory of Lithuania. In the summer of that year, several still operating Lithuanian Battalions retreated from Belarus and Lithuania to Germany, where they (in East Prussia mainly) were disbanded and distributed to different German military and police (mostly air defence) units. The major part of fighters from the disbanded Lithuanian Battalions remained for service in Germany, still, there were some among them as well who were drafted into the service of various German units that moved to Yugoslavia, Italy and other European countries occupied by the Nazis at that time. Still, there was an exception: the 13th and 256th Lithuanian Police Battalions trooped round by the Soviets in Courland existed until as late as German capitulation in May 1945.

At the end of the war, former fighters of Lithuanian Police Battalions were taken captive by the Allied Forces (United States of America, Great Britain, France and Soviet Union). While those who had been captured by Anglo-Saxon troops went to freedom soon and later retreated to USA, Australia and other countries, the former Lithuanian soldiers who had fallen into the captivity by the Soviets were sentenced to different punishments and imprisoned in Soviet gulags.

As Nazi Germany did not recognize the Provisional Government of Lithuania and refused to concede at least partial independence for the country, participation of Lithuanian people in alien war on the side of Germany (collaboration with Nazi Germany military) was quite insignificant in comparison to Latvian and Estonian collaboration.

Iliustracijoms panaudotos Lietuvos centrinio valstybės (LCVA) ir Lietuvos ypatingojo (LYA) archyvų, taip pat Vytauto Didžiojo karo muziejaus (VDKM) ir Lietuvos kariuomenės karių, nukentėjusių nuo sovietinio ir nacistinio genocido, artimųjų sąjungos (LKKAS) nuotraukos.

ARŪNAS BUBNYS
Lietuvių policijos batalionai 1941–1945 m.

Redaktorė *Danutė Ulčinskaitė*
Dailininkas *Romas Dubonis*
Maketuotoja *Dalė Dubonienė*

2017-09-12. 20,5 sp. l. Tiražas 500 egz.
Išleido Lietuvos gyventojų genocido ir
rezistencijos tyrimo centras,
Didžioji g. 17, LT-01128 Vilnius.
Spausdino UAB „Petro ofsetas“,
Naujoji Riovonių g. 25C, LT-03153 Vilnius.